

Этникалық қазақтардың тарихи отанына оралуы тұжырымдамасы туралы

Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулысы 1998 жылғы 16 қыркүйек N 900

Қазақстан Республикасының Үкіметі қаулы етеді:

1. Қоса беріліп отырған Этникалық қазақтардың тарихи отанына оралуы тұжырымдамасы бекітілсін.

2. Көші-қон және демография жөніндегі агенттік, орталық атқарушы органдар, облыстардың, астананың, қалалар мен аудандардың әкімдері этникалық қазақтардың тарихи отанына оралуы жөніндегі шараларды әзірлеу кезінде Этникалық қазақтардың тарихи отанына оралуы тұжырымдамасын басшылыққа алсын.

Қазақстан Республикасының
Премьер-Министрі

Қазақстан Республикасы

Үкіметінің 1998 жылғы
16 қыркүйектегі
N 900 қаулысымен
бекітілген

Этникалық қазақтардың тарихи отанына оралу
Тұжырымдамасы

Кіріспе

Тұжырымдама Қазақстан Республикасының "Халықтың көші-қоны туралы" Заңын іске асыру және көші-қон саясатының ұзақ мерзімді стратегиясына сәйкес халықтың

көші-қоны саласындағы бірыңғай мемлекеттік саясатты жүзеге асыру мақсатында
ә з і р л е н д і .

Қазақстан Республикасынан тысқары жерлерде 4,1 млн. этникалық қазақ тұрады. Қазір Қазақстан Республикасының аумағындағы қазақтардың саны - 8,13 млн., ал дүние жүзіндегі бүкіл қазақтың саны - 12,2 млн. адам. Демек, қазақтардың үштен бірі шет елде тұрады деген сөз.

Қазақтардың ең көп тұратын жері Өзбекстан - онда 1,5 млн. адамға жуық, Ресейде - 740 мың адам, Түркменстанда - 70 мың адам. Алыс шет елдерде этникалық қазақтардың көпшілігі ҚХР-да - 1,5 млн. адам, Моңғолияда - 100 мың адам, Ауғанстанда - 30 мың және Түркияда - 25 мың адам тұрады.

Шет елдерде тұрып жатқан барлық қазақтың өзінің тарихи отанына оралуға құқығы бар.

Кейбір деректерге қарағанда шет елдерге тұратын қазақ диаспорасының едәуір бөлігі тарихи отанына оралуға тілек білдіреді, әсіресе бұл Өзбекстан, Түркменстан, Қытай және Моңғолия елдерінде тұратын қазақ диаспорасына тән сипат.

1-бөлім. Оралудың мақсаты және күтілетін нәтижелері

1. Қазақтардың өздерінің тарихи отанына оралуы Қазақстан Республикасы көші-қон саясатының басты басымдықтарының бірі болып табылады.

2. Тұжырымдаманың негізгі мақсаты этникалық қазақтардың тарихи отанына оралуының нақты тетіктерін жасау, оның ішінде оларды ұйымдасқан түрде көшіру және орналасқан жерінде өмір сүруіне жағдай туғызу болып табылады.

3. Көшіру шараларын пәрменді ұйымдастырып, оларды тиімді қаржыландыру қазақтардың қайтып оралуы кезіндегі басты міндет болып табылады.

4. Халық санының және оның табиғи өсуін ұлғайту, елдегі демографиялық ахуалды сауықтыру этникалық қазақтарды тарихи отанына қайтарудың нәтижесі ретінде қ а р а с т ы р ы л а д ы .

2-бөлім. Мемлекеттік көші-қон қоры

1. Мемлекеттік көші-қон қоры көші-қон іс-шараларын қаржыландыруды жүзеге асыруға арналған. Оның қаражаты республикалық және жергілікті бюджеттердің қаражаты есебінен, ұйымдардың, оның ішінде ұйымдардың ерікті аударымдарынан және жеке адамдардың қайырмалдықтарынан құралады.

2. Мемлекеттік көші-қон қорының этникалық қазақтарды тарихи отанында бейімдеу жөніндегі шараларға бюджеттен тыс қаражат тартудың жеке бағдарламасы болады. Көші-қон және демография жөніндегі агенттік көші-қон шараларын қамтамасыз етуге бағытталатын бюджеттік және бюджеттен тыс қаражаттың ұтымды жұмсалуды

көздейтін жаңа нормативтік құқықтық базаны әзірлейді.

3-бөлім. Қайтып оралуды ұйымдастыру

1. Жыл сайын Үкімет оралмандардың оралуын ұйымдастыру жөніндегі жоспарды бекітеді. Ол міндетті түрде әр ел бойынша ұстындарды, оралмандардың отбасы сипаттамасын, оралмандарды көшіруді ұйымдастыру мен аймақтарға орналастырудың схемасын қамтуға тиіс. Сонымен қатар, оралмандарды бейімдеу жөніндегі шаралар ж о с п а р ы ж а с а л а д ы .

2. Отанына оралуын ұйымдастыру жөніндегі Үкімет бекіткен жоспарға өзгерістер енгізу қажет болған жағдайда, төтенше жағдайларға байланысты қазақтарды отанына оралуын қоспағанда, көші-қон іс-шараларының нәтижелі және тиімді принциптерін б а с ш ы л ы қ қ а а л у қ а ж е т .

3. Тарихи отанына оралуын ұйымдастыру жұмысына баға берудің басты өлшемі - оралмандардың өз отанына көшіп келуіне қанағаттанушылық және тұрмыс-тіршілігіне қажетті жағдайлармен қамтамасыз етілу дәрежесі болып табылады.

4-бөлім. Шетелдегі қазақ диаспорасымен жұмыс жүргізу

1. Шетелдегі қазақ диаспорасының көші-қондық көңіл-күйін зерделеу тұрақты негізде жүргізіледі. Өзінің тарихи отанына қайту ниеті бар адамдар туралы деректер банкі құрылып, ол ұдайы жанаруда. Оған болашақ оралмандар, сондай-ақ олардың аймақтарға орналасуы (жинақы немесе басқа оралмандардан бөлек) мен орналастыру түрлері бойынша өтініш-тілектері, жұмысы, оқуы және т.б. туралы негізгі мәліметтер е н г і з і л е д і .

2. Қазақ диаспорасымен жүргізілетін жұмыс Қазақстанның шет елдердегі дипломатиялық өкілдіктері арқылы, сондай-ақ тікелей жүзеге асырылады. Өзара іс-қимыл, сондай-ақ мәселе Қазақстан туралы және қайта оралу кезіндегі жаңа мүмкіндіктер туралы ақпараты бар жарнама кітапшаларды тарату жөнінде болғанда көші-қон қызметтерімен, сондай-ақ қазақ диаспораларымен тікелей жүргізілетін ж ұ м ы с т ы қ а м т и д ы .

3. Шетелдегі этникалық қазақтар тарихи отанына қоныс аударуы жағдайында Қазақстан Республикасы бастапқы кезеңде олардың бейімделуіне, бірінші кезекте елде нарықтық қатынастарды орнықтырудың нәтижесінде қалыптасқан еңбек қатынастарына кірігуіне жәрдемдесетіні туралы барынша дәл хабардар етілуге тиіс.

Олар бұдан былай еңбекке қабілетті оралмандардың республика азаматтарымен бірдей жағдайда азаматтық құқықтық қабілетке ие болатынын және мұқтаж оралмандарға әлеуметтік көмек атаулы негізде тұрғылықты тұрғындармен тең шарттар бойынша көрсетілетінін білуге тиіс.

5-бөлім. Оралмандардың оралуына дайындық жұмысы

1. Отанына қаржылық қолдаусыз орала алмайтын ұлты қазақ адамдардың отанына оралуы Қазақстан Республикасының Президенті бекітетін көшіп келу (оралу) квотасына сәйкес жүзеге асырылады.

2. Оралмандардың санына және әлеуметтік-демографиялық құрамына қатысты талдау және алдын ала бағалау жұмыстары жүргізіледі. Көшіп келу квотасына сәйкес қазақтарды көшірумен байланысты тікелей және жанама шығыстар алдын ала есептеледі. Квота көші-қон шараларына бөлінетін қаржы қаражатының көлеміне сай болады.

3. Квотаның шегінде қазақтарды көшіру жөнінде шешім қабылданғанда саяси жағдайы тұрақсыз мемлекеттердегі (Ауғанстан, Тәжікстан) және экологиялық жағынан қолайсыз аймақтардағы (Өзбекстан Республикасының құрамындағы Қарақалпақстан) оралмандарға басымдық берілуге тиіс.

4. Құзыретті органдар оралмандар шығатын мемлекеттермен оралмандардың осы мемлекеттердің азаматтығынан шығуының оңайлатылған рәсімдерін белгілеу туралы мәселені шешу бойынша іс-әрекет етеді. Малды айдап өтумен және тасымалдауымен байланысты рәсімдік мәселелер (малды айдап өту тәртібі, мал дәрігерлігі бақылауы және т.б.) шешілетін болады.

Отандастарына оларды тарихи отанына көшіру кезінде қайырымдылық негізде материалдық және қаржылық көмек көрсете алатын шет елдегі қазақ диаспорасының әл-ауқатты өкілдерімен келіссөздер жүргізілетін болады.

6-бөлім. Ел ішінде оралмандармен жүргізілетін жұмыс

1. Қазақстан Республикасының азаматтығын алу мәселесі

1. Өзінің тарихи отанына тұрғылықты тұру үшін көшіп келген ұлты қазақ адамдар республиканың аумағында тұру мерзіміне қарамастан, Қазақстан Республикасының азаматтығына қабылданады.

2. Оралмандарды тұратын жеріне дейін көлікпен әкелу және орналастыру негізінен Мемлекеттік көші-қон қорының қаражаты есебінен жүргізіледі. Жергілікті атқарушы органдар оралмандардың тез бейімделуіне жан-жақты көмек көрсетеді. Ауылдық жерде ауылдың (поселкенің) жаңа тұрғындарымен таныстыру үшін жиындар, оралмандарды ата-бабасының жерінде салтанатты түрде қарсы алу шаралары ұйымдастырылады. Бұған қоса, тілек білдіруші жергілікті тұрғындардың арасынан оралмандарға қолдау көрсету топтары ұйымдастырылады. Аудан шеңберінде оралмандар кеңесі құрылатын болады.

2. Тұрғын үймен қамтамасыз ету

1. Оралмандарға тұрғын үй беру туралы шешімдер отбасының құрамы туралы деректер банкінің, ауылдық немесе қалалық жерде орналасу, басқа оралмандармен бір жерде жинақы немесе бөлек тұру жөніндегі тілектерінің негізінде қабылданады.

2. Оралмандарға тұрғын үй сатып алу тәртібі әзірленеді.

3. Оралмандарға тұрғын үй сатып алуы үшін қаражат беріледі, сондай-ақ жеке құрылыс салуы мен шаруашылығын ұйымдастыруы үшін жер учаскелері бөлінеді.

4. Оралмандардың тілегіне қарай оларды өздері алдын ала таңдаған жерлерінде тарихи тамырларын, климаттық жағдайларды, туған-туыстарының, бос үй-жайдың, жұмыс орындарының, әлеуметтік инфрақұрылымның және т.б. болуын есепке ала отырып, жинақы орналастыруға (ауыл принципі бойынша) болады.

5. Оралмандарды жинақы орналастыру кезінде тұрғын үй салуға оралмандардың өздерін, негізінен жастарды тартуға болады. Қажет болған жағдайда оларға тұрғын үй салуға қарыз қаражаты бөлінеді.

6. Халықтың әлеуметтік қорғалатын бөлігінің, оның ішінде оралмандардың тұрғын үй проблемасын шешудің бір бағыты Қазақстанда тұрғын үй құрылысын дамыту және тұрғын үй рыногын қалыптастыру бағдарламасында көзделген мемлекеттік (муниципалдық) тұрғын үй қорын дамыту болып табылады.

3. Оралмандарды жұмысқа орналастыру

1. Жыл сайын әзірленетін Халықты жұмыспен қамту бағдарламасында кәсіптік білім беру мен шағын бизнесте өзін өзі жұмыспен қамтуды қоса алғанда, халықты жұмыспен қамтамасыз ету және оралмандарды жұмыспен қамту шаралары көзделетін болады.

2. Тұрғылықты тұруға арналған куәлігі бар оралмандарға Қазақстан Республикасының заңдары, оның ішінде "Халықты жұмыспен қамту туралы" Заң қолданылады.

3. Халықты жұмыспен қамтуға жәрдемдесудің мемлекеттік қорының қаражаты жаңа жұмыс орындарын құруды, сондай-ақ оралмандарды орналастыру мақсатында муниципалдық меншіктің бос тұрған үйлерін жөндеу жөніндегі қоғамдық жұмыстарды ұйымдастыруды қолдауға жұмсалатын болады.

4. Оралмандарды әлеуметтік қамсыздандыру

Оралмандарды әлеуметтік қамсыздандыру, оларға зейнетақы мен жәрдемақының барлық түрін төлеу, медициналық қызмет көрсету Қазақстан Республикасының

заңдарына және халықаралық шарттарға сәйкес жүргізіледі.

5. Оралмандарды арнайы оқыту

Оралмандардың Қазақстан қоғамына қысқа мерзімде кірігуін қамтамасыз ету үшін қазақ және орыс тілдерін оқытуды, Қазақстан Республикасының заңдарын зерделеуді көздейтін оралмандарды бейімдеудің арнайы курстары ұйымдастырылатын болады.

6. Әлеуметтік салаға қол жеткізуін қамтамасыз ету

1. Басқа мемлекеттердің азаматтары болып табылатын ұлты қазақ жігіттер мен қыздарға Қазақстан Республикасының азаматтарымен бірдей кәсіптік-техникалық, арнаулы орта және жоғарғы оқу орындарында, аспирантурада оқу және тағылымдамадан өту құқығы беріледі. Олар мемлекеттің есебінен заңдарда белгіленген тәртіппен шәкіртақымен және қажетті материалдық жағдайларымен қамтамасыз етіледі. Тілек білдірушілерді таңдап алу оқуға түсушілердің тілектерін есепке ала отырып, олар тұратын жерде жүргізіледі.

2. Шетелдегі қазақ диаспорасының өкілдеріне олар Қазақстанның аумағында болған кезде қонақ үйде тұрудың, республикалық авиажелілердің ұшақтарына және республика ішіндегі темір жол көлігіне билет алудың республика азаматтары үшін белгіленген ақы төлеу тәртібі қолданылады. Олар сонымен қатар республика азаматтарымен жалпы негізде емдеу-профилактикалық және санаторий-курорттық емдеумен, ақылы қызмет көрсетудің басқа түрлерімен қамтамасыз етіледі.

3. Жыл сайын Мемлекеттік көші-қон қорының қаражаты есебінен Қазақстанның оқу орындарында оқушыларды жоспардан тыс қабылдаудың квотасы белгіленетін болады.

7. Ел ішінде оралмандармен жүргізілетін жұмыспен байланысты басқа да мәселелер

1. Шет елдегі қазақ диаспорасының тарихы жөнінде ғылыми еңбек жасау мақсатында сырттан қаржыландырудың көздерін, негізінен, гранттарды іздестіру мен тарту жөніндегі жұмыс қолға алынады. Көші-қон және демография жөніндегі агенттіктің жанынан көші-қон және демография жөніндегі Үлкен және кіші кеңестер қоғамдық негізде құрылады. Көші-қон

және демография процестерін зерделеу мен реттеу мақсатында көші-қон және демография мәселелері жөніндегі ғылыми-зерттеу орталығын құру көзделіп отыр.

2. Халықтың көші-қонымен, оның ішінде оралмандардың оралуымен

байланысты мәселелер бұқаралық ақпарат құралдарында тұрақты түрде жарияланып отыратын болады.

Мамандар:

Қобдалиева Н.М.

Орынбекова Д.К.

© 2012. Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің «Қазақстан Республикасының Заңнама және құқықтық ақпарат институты» ШЖҚ РМК